

ПРИДАТНІСТЬ СОРТІВ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР СЕЛЕКЦІЇ СКВИРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІ ІАП НААН ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ОРГАНІЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

А.В. Вдовиченко, к.с.-г.н.,
Сквирська дослідна станція ІАП НААН,
Ю.В. Терновий к.с.-г.н., Г.Г. Мельник, О.М. Панчук
Інститут агроєкології і природокористування НААН

Цінність овочевих культур на відміну від інших сільськогосподарських рослин полягає в наявності ніжних соковитих органів, які людина споживає в свіжому та переробленому вигляді. До таких органів відносять видозмінені соковиті корені (морква, буряк столовий, селера, редька), стебла (спаржа), ніжні та ароматизовані листки (капуста, цибуля, петрушка, кріп), м'ясисті плоди (помідор, огірок, перець), зерна у фазі молочної стиглості (кукурудза цукрова, горох і квасоля овочеві) та інші культури. Ці частини рослин багаті в першу чергу вітамінами вуглеводами та мінеральними солями. Чим ніжніші, соковитіші і багаті вітамінами органи, тим більш привабливі вони для споживання особливо у свіжому вигляді. Але такі органи привабливі не тільки для людини, а є і добрим середовищем для живлення, розмноження та взагалі життєдіяльності патогенної мікрофлори, також можуть накопичувати нітрати, важкі метали та радіонукліди. Для забезпечення цілісності та якості врожаю овочевих культур використовується безліч хімічних засобів захисту, які несуть загрозу не тільки шкідливим організмам, але і людям. Тому, актуальність вирощування овочевої продукції із застосуванням природних засобів захисту та живлення на даний час очевидна.

В усьому світі, як спосіб отримання високоякісної екологічно безпечної сільськогосподарської продукції використовують органічне виробництво. Основою системи управління органічним рослинництвом є належне управління родючістю ґрунту, підбір видів та сортів, багаторічна сівозна, вторинне використання матеріалів та відповідні технології обробки ґрунту. Використання додаткових добрив, засобів покращення ґрунту та засобів захисту рослин можливе лише за умови, якщо вони сумісні з цілями та принципами органічного виробництва.

Загальні принципи органічного виробництва відносно посівного матеріалу:

- виробництво продукції рослинництва і тваринництва з урахуванням місцевих умов;

- виключення застосування ГМО, похідних ГМО або продуктів, вироблених генетично модифікованими організмами, за винятком ветеринарних медичних продуктів;
- підтримка здоров'я рослин профілактичними заходами, такими як вибір відповідних видів і різновидів, стійких до шкідників і хвороб, відповідна сівозміна, механічні та фізичні методи і захист природних ворогів шкідників;
- для виробництва інших продуктів, крім насіння та вегетативного садивного матеріалу, слід використовувати лише насіння та вегетативний садивний матеріал, отримані методами органічного виробництва. Тобто, материнську рослину для насіння та батьківську рослину вегетативного садивного матеріалу було вирощено згідно вимог органічного виробництва, принаймні протягом одного покоління, або, у випадку багаторічних культур, протягом двох вегетаційних періодів [Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄС) № 2092/91].

Асортимент овочевих культур, що вирощують в нашій країні, включає біля 70 видів. Кожна культура відрізняється специфічними біологічними особливостями і має певні вимоги до умов зовнішнього середовища. Разом з тим деякі рослини мають і деякі спільні властивості. Це дозволяє групувати їх за певними ознакам, полегшує вивчення особливостей росту і розвитку, а також відношення до умов навколишнього середовища.

Сквицька дослідна станція ІАЕП НААН оригінатор близько 40 сортів і гібридів 11 видів овочевих культур створених за останні 25 років. Широкої популярності набули сорти кукурудзи цукрової Брусниця, Русалка, моркви Квітневська, буряка столового Делікатесний, гороху овочевого Селена, Вікма, Стригунок, квасолі овочевої Присадибна, Тосик, Українка, капусти білоголової ранньостиглої Нісса та гібрид огірка Сквирський. Тримають високу планку попиту і сорти селекції 40-50-х років: морква Шантене сквирська, цибуля Сквирська і редька посівна Сквирська чорна. Всі сорти адаптовані до умов вирощування правобережного Лісостепу України.

При створенні нових генотипів особлива увагу приділяли біохімічним властивостям, смаковим якостям, стійкості до основних патогенів, стабільності отримання якісного врожаю. На початку 90-х років проведена довготривала робота по зниженню властивостей коренеплідних культур накопичувати нітрати. Згідно проведених спостережень протягом останніх 10 років такі бобові культури як

квасоля та горох овочеві, особливо сорти селекції Сквирської дослідної станції давали значно більшу врожайність насіння без застосування хімічних засобів захисту проти бур'янів, які сильно пригнічували ріст та розвиток культурних рослин. Гербіциди вдалося повністю замінити додатковими механічними операціями по знищенню бур'янів (прополкою, рихленням).

Що стосується коренеплідних культур – моркви (Шантене сквирська, Квітневська), буряка столового (Делікатесний, Зміна), то на них також вдалося відійти від хімічних засобів захисту завдяки використанню комплексу біологічних препаратів (Біокомплекс-БТУ, Гуміфілд, Бітоксисабацилін та ін.) та механічного знищення бур'янів.

Це звичайно збільшило собівартість виробленої продукції, але значно підвищило якість насіння. Створений на Станції гібрид огірка Сквирський характеризується високою стійкістю проти переноспорузу та має високі смакові якості. Всього за рядом показників (стійкістю проти хвороб та шкідників, придатністю до безгербіцидних технологій вирощування) нами було відібрано ряд овочевих культур їх сортів і гібридів, зокрема, цибуля Сквирська, морква Шантене сквирська, Квітневська, Сквирянка F1, редька зимова Сквирська чорна, буряк столовий Делікатесний, Зміна, капуста білоголова Веснянка, Нісса, капуста червоноголова Олена, перець солодкий Обрій, Данко, огірок Сквирський F1, кукурудза цукрова Брусниця, Роксолана F1, горох овочевий Стригунок, Селена, Вікма, квасоля Присадибна, Українка, Тосик, селера коренеплідна Цілитель та ін. Дані овочеві культури характеризуються високим господарським та біологічним потенціалом і відповідають основним критеріям застосуванню в органічному виробництві.